Norræna
ráðherranefndin

Samstarfsáætlun á sviði dómsmála 2019–2022

Samstarfsáætlun á sviði dómsmála 2019–2022

PolitikNord 2019:718

ISBN 978-92-893-6050-0 (PDF)

ISBN 978-92-893-6051-7 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/PN2019-718>

© Norræna ráðherranefndin 2019

Umbrot: Mette Agger Tang

Kápu mynd: Scanpix.dk

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðissamstarf í heimi. Að samstarfinu koma Danmörk, Finnland, Ísland, Noregur og Svíþjóð auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og lætur muna um sig í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Löndin stuðla sameiginlega að öflugum Norðurlöndum í öflugri Evrópu.

Með norrænu samstarfi er hagsmuna svæðisins gætt og norræn gildi efla í hnattrænu samhengi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kaupmannahöfn

www.norden.org

Hlaða niður og panta norræn rit: www.norden.org/nordpub

Samstarfsáætlun á sviði dómsmála 2019–2022

Efnisyfirlit

- 05 Formáli
- 07 Inngangur
- 09 Stefnumarkandi áherslusvið
- 12 Viðaukar

Formáli

Með samstarfinu á sviði dómsmála er keppt að því að uppfylla markmið sem forsætisráðherrar norrænu landanna sameinuðust um í september 2016 þess efnis að Norðurlönd verði samþættasta svæði í heimi.

Réttarsamstarfið á að stuðla að sameiginlegum grundvallarreglum í löggjöf Norðurlanda í samhljómi við almenn norræn gildi. Samstarfið er einnig mikilvægur liður í evrópsku löggjafarsamstarfi og við innleiðingu ESB/EES-gerða og annarra alþjóðlegra skuldbindinga.

LJÓSMYND: SCANPIX.DK

LJÓSMYND: SCANPIX.DK

Inngangur

Norrænt samstarf

Norrænt samstarf Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands hófst formlega með stofnun Norðurlandaráðs árið 1952.

Árið 1962 undirrituðu löndin Helsingfors-samninginn sem norrænt samstarf grundvallast á og árið 1971 var Norræna ráðherranefndin stofnuð til að hafa umsjón með samstarfi norrænu ríkisstjórnanna og yfirvalda á Álandseyjum, í Færeyjum og á Grænlandi.

Samstarf norrænu dómsmálaráðherra byggist á meginreglunum í Helsingforssamningnum, almennum reglum um norrænt samstarf og þeirri samstarfsáætlun sem hér birtist. Til viðbótar koma formennskuáætlanir og aðgerðir af ýmsu tagi.

Samstarfssvið

Samstarfssviðið um réttarleg mál-efni tekur til málaflokka sem víðast hvar á Norðurlöndum heyra undir dómsmálaráðuneytin.

Þetta réttarsamstarf fæst við mál-efni opinbers réttar eðlis, svo sem á sviði refsiréttar og réttarfars, dómstóla-kerfisins, forvarna gegn afbrotum og hryðjuverkum, verndar brotaþola og lögreglusamstarfs auk álitamála um hælisveitingu, innflutning fólks, mismunun, grundvallarréttindi og mannréttindi. Nefna má fleiri svið opinbers réttar sem réttarsamstarfið tekur til svo sem stjórnsýslurétt, upplýsingarétt almennings og löggjöfina um vernd persónuupplýsinga.

Á sviði dómsmála er einnig unnið að málefnum einkaréttarlegs eðlis svo sem á sviði sifjaréttar, fjármuna- og samningaréttar og neytendaréttar.

Við samstarfið á sviði dómsmála njóta forgangs mál sem hafa norrænt notagildi. Þetta felur í sér að áhersla er lögð á sameiginlegar eða sambærilegar norrænar aðgerðir og lausnir, svo sem rannsóknir, sem skila betri árangri en hliðstæðar aðgerðir í hverju landi um sig. Áhersla er einnig lögð á aukna samkeppnishæfni Norðurlanda og bætt tengsl og samskipti landanna.

LJÓSMYND: SCANPIX.DK

LJÓSMYND: SCANPIX.DK

LJÓSMYND: SCANPIX.DK

Stefnumarkandi áherslusvið

Að tryggja réttaröryggi

Norrænu samstarfi á sviði dómsmála er ætlað að tryggja lýðræðislega ákvarðanatöku í löndunum og standa vörð um réttaröryggi einstaklinga og fyrirtækja.

Samstarfið á að styðja við sjálfbæra samfélagsþróun sem samrýmst Heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna fyrir árið 2030.

Að því marki sem við á og það skapar virðisauka leitast sviðið eftir að öll verkefni og frumkvöðlastarf sem það styrkir miði að því að náð verði einhverju af Heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna fyrir árið 2030, þar með talið 16. markmiðinu um frið, réttlæti og skilvirkar stofnanir þar sem öllum er tryggður jafn aðgangur að réttarkerfinu.

Samræmi löggjafar á Norðurlöndum og norrænt notagildi

Helsingforssamningurinn miðar að innbyrðis samræmingu á sviði löggjafar. Í því felst ekki endilega að löggjöfin verði að vera nákvæmlega eins. Einsleitni norrænna laga felst einnig í því að samhæfa skipulag og sameiginlegar megin-

reglur í lögunum. Þörfin á löggjafarsamstarfi, umfang þess og eðli er mismunandi eftir réttarsviðum.

Í Helsingforssamningnum er kveðið á um löggjafarsamstarfið með svofelldum hætti:

4. gr.

Samningsaðilar skulu halda áfram löggjafarsamstarfi í því skyni að ná sem mestu samræmi á sviði einkamálaréttar.

5. gr.

Samningsaðilum ber að leitast við að samræma reglur um afbrot og lögfylgjur þeirra. Hafi afbrot verið framið í einhverju Norðurlandanna ber að keppa að því að rannsókn, málshöfðun og dómur geti einnig farið fram, svo sem framast er unnt, í einhverju hinna.

Mikilvægt markmið löggjafarsamstarfsins er að löggjöf landanna og aðrar reglur séu að efni og formi aðgengilegar borgurunum og enn fremur að einstaklingar og fyrirtæki geti fært sig um set innan Norðurlanda án óþarfa stjórnsýsluhindrana. Sú skylda hvílir á löndunum að forðast sem kostur er að ný löggjöf leiði til nýrra stjórnsýsluhindrana.

Svo að dæmi sé tekið ber að leita eftir samræmingu á réttarsviði við innleiðingu ESB/EES-reglna og annarra alþjóðlegra skuldbindinga í þeim tilgangi að girða fyrir tilurð nýrra stjórnsýsluhindrana.

Þegar við á ber löndunum að haga lagasmíð þannig að upplýsinga sé aflað um sambærilega löggjöf annars staðar á Norðurlöndum og henni gerð skil í greinargerð með lagafrumvarpinu en þannig eykst þekking á norrænum lögum sem er forsenda einsleitni á réttarsviði.

Forvarnir gegn glæpum

Norrænu löndin standa að miklu leyti andspænis sömu áskorunum á sviði forvarna gegn afbrotum og hryðjuverkum sem eru ósjaldan þess eðlis að snerta fleiri lönd en eitt. Sama á við um

varnir gegn mansali, kynferðisbrotum á netinu og öðrum kynferðisglæpum. Náíð norrænt samstarf hefur því mikla þýðingu fyrir bolmagn landanna til að takast á við þessar áskoranir í framtíðinni.

Er meðal annars um að ræða norrænt lögreglusamstarf en einnig miðlun þekkingar um laganýmæli og fjármögnun rannsókna um málefni samstarfs-sviðsins.

Samstarfið á að bæta tengsl og samskipti norrænu landanna og stuðla að því að efla hæfni þeirra á viðkomandi sviðum. Sem raunhæft dæmi um þetta má nefna það verkefni sviðsins að berjast gegn kynferðisofbeldi gegn börnum.

Innleiðing samstarfs- áætlunarinnar

Um samstarfsáætlanir Norrænu ráðherra- nefndarinnar

Samstarfsáætlanir geyma stjórnarreglur um starfsemi fagsviðs sem ber að túlka með hliðsjón af öðrum stefnumarkandi skjölum Norrænu ráðherranefndarinnar, svo sem framtíðarsýn í norrænu ríkisstjórnasamstarfi (saman erum við öflugri), þverlægum stefnumótunar-skjölum og formennskuáætlunum landanna.

Samþætting stefnumiða

Norræna ráðherranefndin hefur ákveðið að samþætta jafnréttissjónarmið, tillit til réttinda barna og ungmenna og sjálf-bærniviðmið allri starfsemi ráðherra-nefndarinnar. Af því leiðir meðal annars að hafa ber þessi atriði til hliðsjónar við mat á umsóknum um verkefnastyrki.

Varðandi jafnréttismálin má nefna samstarf sviðsins gegn kynferðisglæpum sem raunhæft dæmi.

Í norrænu réttarsamstarfi er þar að auki leitast við að hvort kyn eigi að minnsta kosti 40% fulltrúa í vinnuhópum og öðru slíku starfi eins og starfsreglur norrænu samstarfsráðherranna um jafnréttismál mæla fyrir um.

Um tillit til barna og ungmenna má nefna samstarfið um varnir við kynferðisglæpum gegn börnum og ungmennum á netinu.

Loks hvað snertir sjálfbærni má geta þess að sviðið vill eftir því sem við á að verkefni sem það styrkir keppi að því að ná einhverju heimsmarkmiða Sameinuðu þjóðanna fyrir árið 2030.

Stefnumarkandi skjal	Markhópur	Tímabil
Framtíðarsýn samstarfs-ráðherranna	Norræna ráðherranefndin	Engin lokadagsetning
Þverlæg stefna	Norræna ráðherranefndin	Allt að sex árum
Samstarfsáætlun	Einstök fagsvið	Fjögur ár
Formennskuáætlun	Norræna ráðherranefndin	Eitt ár

Annar stefnumarkandi vettvangur

Samráð við Norðurlandaráð

Norrænu dómsmálaráðherrarnir leitast eftir samráði við Norðurlandaráð um sameiginleg málefni, meðal annars við undirbúning og endurskoðun á samstarfsáætluninni.

Samstarf við Eystrasaltsríkin

Norrænu dómsmálaráðherrarnir eiga að minnsta kosti annað hvert ár fund með dómsmálaráðherrum Eistlands, Lettlands og Litáens. Samráðshópur (Nordic Baltic Contact Group) hefur verið skipaður sem heldur fundi eftir því sem þörf krefur og vinnur samkvæmt eigin starfsáætlun. Formennskan flyst milli landa en skrifstofa Norrænu ráðherranefndarinnar annast skrifstofustörf.

Samstarfið byggist á þeim skilningi að náð svæðasamstarf sé mikilvægt í ESB og gagnvart þriðju löndum.

Alþjóðasamstarf að öðru leyti

Norrænt samstarf á sviði dómsmála felst meðal annars í því að auka norræn samskipti, umræðu og enn fremur samhæfingu eftir því sem þörf krefur

milli embættismanna sem og stjórnmálamanna vegna alþjóðlegra samningaviðræðna, til dæmis á vettvangi Sameinuðu þjóðanna og Evrópuráðsins.

Í norrænu samstarfi á sviði dómsmála er einnig unnið saman að tilnefningu fulltrúa hjá alþjóðastofnunum þegar norrænu löndin geta ekki öll átt þar fulltrúa samtímis.

Sviðið mun þess vegna leitast við að öll verkefni og nýmæli sem það styrkir tengist innleiðingu einhvers af Heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna, þar með talið 16. markmiðinu um frið, réttlæti og skilvirkar stofnanir þar sem öllum er tryggður jafn aðgangur að réttarkerfinu.

Annað löggjafarsamstarf á Norðurlöndum

Tveir starfshópar norrænna embættismanna starfa á samstarfssviðinu um dómsmál, annar að sifjaréttarlegum málefnum og hinn að refsiréttarlegum málefnum.

Starfshóparnir geta sótt um framlög frá EK-LAG til að halda fundi og þeir gefa skýrslur um fundina þegar við á.

VIÐAUKI

Auk norræna samstarfsins í Norrænu ráðherranefndinni fer reglulega fram hagnýtt samstarf á öðrum vettvangi réttarlegs samstarfs.

Á vettvangi stjórnsýslu eru til dæmis haldnir norrænir samráðsfundir milli stjórnsýslu dómstólanna, ríkissaksóknara, ríkislögreglustjóra og fangelsismálastofnana landanna.

Skipulag sviðsins

Ráðherranefnd dómsmálaráðherra og embættismannanefndin

Dómsmálaráðherrar (MR-LAG) bera meginábyrgð á samstarfinu. Á árlegum fundi sínum fjalla ráðherrarnir um pólitísk mál sem eru ofarlega á baugi og varða hagsmuni Norðurlanda með það fyrir augum að innleiða norrænt samstarf á nýjum réttarsviðum eða leita sameiginlegra norrænna lausna.

Norræna embættismannanefndin um löggjafarsamstarf (EK-LAG) er skipuð háttsettum embættismönnum sem fara með dóms- og löggjafarmál í dómsmálaráðuneytum Norðurlandanna. Nefndin undirbýr árlega fundi ráðherra og fylgir þeim eftir. Nefndin á enn fremur frumkvæði að nýjum verkefnum. Á embættismannanefndarfundum skiptast löndin á upplýsingum um nýja löggjöf, réttarvenjur og önnur lögfræðileg málefni sem eru ofarlega á baugi.

Dómsmálaráðherrar eða embættismannanefndin geta þá tekið ákvörðun um að skipa fasta eða tímabundna vinnuhópa. Embættismannanefndin veitir slíkum vinnuhópum umboð og ákveður hugsanlega fjárveitingu til þeirra.

Embættismannanefndin hefur samstarf við aðrar embættismannanefndir Norrænu ráðherranefndarinnar.

Formennskan

Verðandi formennskuland kynnir, eigi síðar en á þriðja fundi embættismannanefndarinnar árið áður en formennskutímabilið hefst, bráðabirgðaaætlanir sínar um aðgerðir og frumkvæði á sviði dómsmála á formennskutímabilinu í því skyni að efna til umræðna um þær í embættismannanefndinni.

Verðandi formennskuland kynnir um leið áformuð verkefni, námstefnur, úttektir og þess háttar auk fjárhagsramma þar að lútandi.

Fjárhagsáætlun

Á fyrsta fundi ársins í embættismannanefndinni er fjárhagsáætlun næsta almanaksárs rædd, þar á meðal markmið með þeim aðgerðum sem óskað er eftir að settar verði í forgang.

Embættismannanefndinni ber að ljúka umfjöllun sinni um fjárhagsáætlunina í tæka tíð þannig að niðurstaðan berist

framkvæmdastjóra Norrænu ráðherranefndarinnar áður en hafin er vinna að tillögum um heildarfjárhagsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar.

Ráðstöfun verkefnastyrkja

Dómsmálaráðherrunum eða embættismannanefnd þeirra er heimilt innan árlegs fjárhagsramma að styrkja ráðstefnur, námstefnur, rannsóknir og fleira sem þykir mikilvægt fyrir dómsmálasviðið.

Embættismannanefndin fer eftir gildandi reglum um ráðstöfun fjármuna af fjárhagsáætlun ráðherranefndarinnar.

Eftir skil umsókna er heimilt að styrkja verkefni utanaðkomandi aðila að því tilskildu að kröfum um „norrænt notagildi“ sé fullnægt.

Til viðbótar við þetta hefur embættismannanefndin áætlað um það bil 100.000 danskra króna til rammans kringum samstarfið við Eistland, Lettland og Litáen.

Ákvæði í almennum skilmálum verkefnasamninga Norrænu ráðherranefndarinnar gilda um ráðstöfun framlaga til verkefna á sviði réttarsamstarfsins.

Skýrslugjöf

Skýrslugjöf um niðurstöður og árangur verkefna fer eftir skipulagi ráðherranefndarinnar um stöðuskýrslur. Enn fremur eru þeir sem þiggja styrki af

sviðinu til verkefna og annarrar starfsemi beðnir um að skila stuttri frásögn um niðurstöður og árangur af starfi þeirra.

Að því marki sem við á eru niðurstöðurnar lagðar fyrir dómsmálaráðherrana á árlegum fundi þeirra.

Meðferð mála- tengdum ESB

Í löggjafarsamstarfinu er lagt mat á áhrif ESB/EES-gerða eins snemma og unnt er í ákvarðanaferli ESB. Embættismannanefndin fer yfir helstu ESB/EES-gerðirnar eftir þörfum og metur hvort þörf sé á umræðu á norrænum vettvangi vegna undirbúnings gerðar eða innleiðingar hennar í löggjöf landanna.

Við innleiðingu ESB/EES-gerða ber að nýta tækifærin sem gefast til að bera saman reynslu og spara fyrirhöfn, með því til dæmis að ráðast í sameiginlegar úttektir. Halda ber áfram óformlegu samstarfi embættismanna og stjórnvalda og þróa það frekar.

Ekki ber nauðsyn til að velja sömu lausnir við lagasmíð alls staðar á Norðurlöndum en það skiptir máli að eining ríki um skilning og túlkun á þeim sameiginlegu reglum landanna sem um er að ræða.

Mat á samstarfs- áætluninni

Mat á reynsluna af samstarfsáætluninni og endurskoða hana í síðasta lagi árið 2022.

Norræna ráðherranefndin
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kaupmannahöfn
www.norden.org

Norræn samstarfsáætlun á sviði dómsmála 2019-2022

Norrænt samstarf Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands hófst formlega með stofnun Norðurlandaráðs árið 1952.

Tíu árum síðar, árið 1962, undirrituðu löndin Helsingforssamninginn sem er grundvallarskjal í norrænu samstarfi. Norræna ráðherranefndin var stofnuð árið 1971 en hlutverk hennar er að halda utan um samstarf norrænu ríkisstjórnanna og yfirvalda á Álandseyjum, í Færeyjum og á Grænlandi.

Samstarfið á sviði dómsmála er í höndum dómsmálaráðherra Norðurlanda. Það byggist á meginreglunum í Helsingforssamningnum, almennum reglum um norrænt samstarf og þeirri samstarfsáætlun sem hér birtist. Stefnumarkandi áherslusviðum í samstarfi norrænu dómsmálaráðherranna árin 2019–2022 er ætlað að tryggja réttaröryggi, einsleitni á réttarsviði Norðurlanda og norrænt notagildi. Samstarfið snýst einnig að verulegu leyti um forvarnir gegn glæpum og hryðjuverkum sem eru ósjaldan þess eðlis að snerta fleiri lönd en eitt.